

הַלְבוֹת גְּרוּשִׁין פֶּרֶק יג

א. הָאִשָּׁה שְׁאָמְרָה לְבַעֲלָהּ, גִּרְשָׁתָנִי בְּפָנַי פְּלוּנִי וּפְלוּנִי, וּבָאוּ אוֹתָן הָעֵדִים וְהַכְחִישוּהָ, וְאַחֵר כֶּךָ הִלְכָה הִיא וּבַעֲלָהּ, וְשָׁלוֹם בָּעוֹלָם, וּבָאָה וְאָמְרָה, מִת בַּעֲלִי אֵינָה נֶאֱמָנָה: שְׁזוֹ הַחֲזָקָה שְׁקָרְנִית, וְרוֹצָה לְהַשְׁמִיט מִתַּחַת בַּעֲלָהּ. בָּא עַד אֶחָד, וְהָעִיד לָהּ שְׁמַת בַּעֲלָהּ לֹא תִנָּשֵׂא, שְׁמָא הִיא שְׂכָרָה אוֹתוֹ; וְאִם נִשְׂאָתָא, לֹא תֵצֵא, שֶׁהָרִי יֵשׁ לָהּ עַד.

ב. וְכֵן אִם הָיְתָה מִלְחָמָה בָּעוֹלָם, וּבָאָה וְאָמְרָה, מִת בַּעֲלִי בְּמִלְחָמָה אֵינָה נֶאֱמָנָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה שָׁלוֹם בֵּינוּ לְבֵינָה: שְׁמָא תִּסְמַךְ דַּעְתָּה עַל דְּבָרִים שָׂרְבֵן לְמִיתָה וְתֹאמַר מִת כְּגוֹן שְׁנֵהֲרָגוּ הָרֵאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים שֶׁהָיָה בְּאַמְצָעָן, שֶׁהָרִי הִיא אוֹמֶרֶת מֵאַחֵר שְׁנֵהֲרָגוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ נִהְרַג בְּכָלֶלָן. לְפִיכָךְ אֵינָה נֶאֱמָנָה, וְאִפְּלוּ אָמְרָה, מִת בְּמִלְחָמָה וּקְבַרְתִּיו; אֲבָל אִם אָמְרָה, מִת עַל מוֹתוֹ נֶאֱמָנָה.

ג. לֹא הַחֲזָקָה מִלְחָמָה בָּעוֹלָם, וּבָאָה וְאָמְרָה, מִלְחָמָה הָיְתָה בְּמָקוֹם פְּלוּנִי, וּמִת בְּמִלְחָמָה לֹא תִנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה; וְאִם נִשְׂאָתָא, לֹא תֵצֵא. וְכֵן הָאִשָּׁה שְׁאָמְרָה, מִת בַּעֲלִי תַּחַת הַמַּפְלָתָא אֵינָה נֶאֱמָנָה. וְכֵן אִם הָיָה שְׁלוֹחַ נְחָשִׁים וְעֶקְרָבִים, וְאָמְרָה, נִשְׁכּוּ נְחָשׁ אוֹ עֶקְרָב, וּמִת אֵינָה נֶאֱמָנָה, שְׁמָא תִּסְמַךְ דַּעְתָּה עַל רַב אֲנָשִׁים שְׁמָתוֹ כֶּךָ בְּנִשְׁיכָהּ.

ד. אָמְרָה עֲשֵׂנוּ עָלֵינוּ בֵּית, אוֹ מַעֲרָה, הוּא מִת, וְאֲנִי נִצּוֹלְתִי אֵינָה נֶאֱמָנָה: כִּשְׁם שֶׁנַּעֲשֶׂה לָהּ נֶס, כֶּךָ נַעֲשֶׂה לוֹ נֶס. הָיְתָה שְׁנַת רַעֲבוֹן וְאָמְרָה, מִת בַּעֲלִי אֵינָה נֶאֱמָנָה; מִת וּקְבַרְתִּיו, נֶאֱמָנָה. אָמְרָה נָפְלוּ עָלֵינוּ גּוֹיִים, אוֹ לִסְטִים, הוּא נִהְרַג, וְאֲנִי נִצּוֹלְתִי נֶאֱמָנָה: שְׁאִין דִּרְכָן לְהִרְגַּם הַנָּשִׁים כְּדִי שֶׁנֹּאמַר כִּשְׁם שֶׁנִּצּוֹלָה הִיא, כֶּךָ נִצּוֹל הוּא.

ה. הָיָה דָּבָר בָּעוֹלָם וּבָאָה וְאָמְרָה, מִת בַּעֲלִי נֶאֱמָנָה: שֶׁהַדָּבָר פָּשׁוּט בְּפִי כָּל אָדָם שֶׁבִּשְׁנַת הַדָּבָר, זֶה חוּזֶה וְזֶה מִת, וְאִפְשָׁר שְׁמִימוֹתוֹ בַּדָּבָר נַעֲרִים חֲזָקִים, וַיִּנָּצְלוּ הַחֲזָקִים וְלִפִּי זֶה אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ, שְׁמָא סְמִיכָה דַּעְתָּה עַל רַב הַמֵּתִים.

ו. כִּכְר אָמְרָנוּ שְׂעִיד מִפִּי עַד, כִּשְׁר לְעֵדוֹת אִשָּׁה; בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים, שֶׁשָּׁמַע מִפִּי בֶן דַּעַת שְׁמַת פְּלוּנִי, כְּגוֹן עֶבֶד אוֹ שִׁפְחָה. אֲבָל אִם שָׁמַע מִפִּי שׁוֹטֵה אוֹ קֶטָן, אֵינוֹ מַעֲיֵד וְאֵין סוֹמְכִין עַל דְּבָרֵיהֶם.

ז. שָׁמַע מִן הַתִּינוּקוֹת שֶׁהָן אוֹמְרִין, עֲכָשׁוּ בָּאֲנוּ מִהַסְפֵּד פְּלוּנִי, כֶּךָ וְכֶךָ סַפְדָּנִין הָיוּ שָׁם, וּפְלוּנִי הִחֲכֵם, וּפְלוּנִי עָלָה אַחֵר מוֹתוֹ, כֶּךָ וְכֶךָ עָשׂוּ בְּמוֹתוֹ הָרִי זֶה מַעֲיֵד מִפִּיהֶן עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וּמִשְׁיֵאִין אֶת אִשְׁתּוֹ. יִשְׂרָאֵל שְׁאָמַר, הִרְגָּתִי פְּלוּנִי הָרִי זֶה תִּנָּשֵׂא עַל פִּיו: שְׁאִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוֹ רָשָׁע, וְהָרִי הָעִיד שְׁמַת.

ח. כִּכְר אָמְרָנוּ שֶׁהַגּוֹי שֶׁהִסִּיחַ לְפִי תָמוּ, מִשְׁיֵאִין עַל פִּיו. פִּיֶּצֶד: הָיָה הַגּוֹי מִסִּיחַ וְאוֹמֵר, אוֹי לְפְלוּנִי שְׁמַת, כִּמָּה הָיָה נֹאֶה וְכִמָּה טוֹבָה עָשָׂה עִמִּי; אוֹ שֶׁהָיָה מִסִּיחַ וְאוֹמֵר, כִּשְׁהֵייתִי בָּא בְּדֶרֶךְ נָפַל פְּלוּנִי שֶׁהָיָה מִהֲלֵךְ בְּדֶרֶךְ עֲמָנוּ וּמִת, וְתִמְהָנוּ לְדָבָר זֶה פִּיֶּצֶד מִת פִּתְאוֹם. וְכִיּוֹצֵא בַּדְּבָרִים אֵלּוּ, שֶׁהָן מֵרִאִין שְׁאִין

כּוֹנְנָתוֹ לְהַעֲדִיד הָרִי זֶה נֶאֱמָן. וַיִּשְׁרָאֵל שְׁשָׁמַע מִגּוֹי הַמְּסִיחַ לְפִי
תָּמוֹ, מַעֲדִיד שְׁשָׁמַע מִמֶּנּוּ; וּתְנַשֵּׂא עַל פִּיו.

ז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים, שְׁלֹא הִיָּתָה שָׁם אֲמַתְלָה בְּשִׁיחַת הַגּוֹי
שְׁמָא לֹא נִתְּכֹן אֶלָּא לְדָבָר אַחֵר: כְּגֹן שְׁאֵמַר לְאַחַד, עֲשֵׂה לִי
כֵן וְכֵן שְׁלֹא אֶהְרַג אוֹתָךְ כְּדֹרֶךְ שֶׁהֲרַגְתִּי פְּלוֹנִי אֵין זֶה מְסִיחַ לְפִי
תָּמוֹ, שְׁכּוֹנְנָתוֹ לְהַטִּיל אֵימָה עַל זֶה. וְכֵן אִם שָׁמַע מִעֶרְכָּאוֹת
שְׁלִגְוִיִּים שְׁאֵמְרוּ, הֲרַגְנוּ פְּלוֹנִי אֵין נֶאֱמָנִין, שֶׁהֵן מְחַזְּקִין יָדֵי
עֲצָמָן בְּכֹזֵב כְּדִי לְהַטִּיל אֵימָה. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלּוּ.

י. גּוֹי שֶׁהִתְחִיל לְהַסִּיחַ לְפִי תָּמוֹ תִּחְלָה אָף עַל פִּי שְׁשָׁאֵלּוּ
אוֹתוֹ אַחֵר כֵּן, וּבִדְקוּהוּ עַד שֶׁפָּרַשׁ כָּל הַמֵּאֲרָע הָרִי זֶה נֶאֱמָן,
וּמְשִׁיאֵין עַל פִּיו.

יא. כָּכֵר הוֹדַעְנוּ שֶׁהָעֵד שְׁאֵמַר, שְׁמַעְתִּי שְׁמַת פְּלוֹנִי, אֶפְלוּ
שָׁמַע מֵאִשָּׁה שְׁשָׁמְעָה מֵעֶבֶד הָרִי זֶה כְּשֶׁר לְעִדּוֹת אִשָּׁה, וּמְשִׁיאֵין
עַל פִּיו. אֲבָל אִם אָמַר הָעֵד אוֹ הָאִשָּׁה אוֹ הָעֶבֶד, מֵת פְּלוֹנִי וְאֲנִי
רְאִיתִיו שְׁמַת שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ הֵיאָךְ רְאִיתָ, וּבִמָּה יָדַעְתָּ שְׁמַת: אִם
הָעֵיד בְּדָבָר בְּרוּר, נֶאֱמָן; וְאִם הָעֵיד בְּדְבָרִים שְׂרָכָן לְמִיתָה, אֵין
מְשִׁיאֵין אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁאֵין מַעֲדִידִין עַל הָאָדָם שְׁמַת אֶלָּא בְּשִׁרְאוּהוּ
שְׁמַת וְדָאִי, וְאֵין בּוֹ סֶפֶק.

יב. כִּיּוֹצֵד: רְאוּהוּ שֶׁנִּפְּלָ לַיִם, אֶפְלוּ טָבַע בֵּינָם הַגְּדוֹל אֵין
מַעֲדִידִין עָלָיו שְׁמַת, שְׁמָא יֵצֵא בְּמָקוֹם אַחֵר; וְאִם נִפְּלָ לַמַּיִם
מְקַבְּצִים כְּגֹן בּוֹר אוֹ מַעְרָה, שְׁעוֹמֵד וְרוֹאֶה כָּל סְבִיבָיו, וְשָׁהָה
כְּדִי שֶׁתֵּצֵא נִפְשׁוֹ, וְלֹא עָלָה מַעֲדִיד עָלָיו שְׁמַת, וּמְשִׁיאֵין אֶת
אִשְׁתּוֹ.

יג. וְכֵן אִם הִשְׁלִיכוּהוּ בֵּינָם, וְהִשְׁלִיכוּ מִצּוּדָה אַחֲרָיו, וְהָעֵלּוּ
מִמֶּנּוּ אֶבֶר שְׁאֵי אֶפְשָׁר שְׁיִנְטֵל אוֹתוֹ אֶבֶר מִן הַחִי, וַיִּחְיֶה הָרִי זֶה
מַעֲדִיד עָלָיו שְׁמַת, וּמְשִׁיאֵין אֶת אִשְׁתּוֹ.

יד. רְאוּהוּ שֶׁנִּפְּלָ לְגַב אֲרִיּוֹת וּנְמָרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אֵין מַעֲדִידִין
עָלָיו אֶפְשָׁר שְׁלֹא יֵאָכְלוּהוּ; נִפְּלָ לַחֲפִירַת גִּחְשִׁים וְעֶקְרָבִים, אוֹ
לְתוֹךְ כִּבְשָׁן הָאֵשׁ, אוֹ לְתוֹךְ יוֹרֶה רוֹתַחַת מְלֶאכֶה יֵין אוֹ שֶׁמֶן,
אוֹ שֶׁשְׁחָטוּ שְׁנֵי סִימָנִין אוֹ רֶב שְׁנֵי הַסִּימָנִין אֶפְלוּ עֶמֶד וּבִרְחָה,
מַעֲדִידִין עָלָיו שְׁמַת: שְׁוֹדָאִי סוּפּוֹ לָמוֹת. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה
מִדְּבָרִים שְׁאֵי אֶפְשָׁר שִׁיחִיָּה, אֶלָּא יָמוֹת מִיָּד בְּזִמָּן קְרוֹב הָרִי
אֵלּוּ מַעֲדִידִין עָלָיו.

טו. רְאוּהוּ צָלוּב, וְהָעוֹף אוֹכֵל בּוֹ אָף עַל פִּי שֶׁדְּקֹרוּהוּ אוֹ יָרוּ
בּוֹ חֲצִים, אֵינוֹ מַעֲדִיד עָלָיו שְׁמַת; וְאִם רָאוּ הָעוֹף אוֹכֵל בְּמָקוֹם
שֶׁהִנָּפֵשׁ יוֹצֵאָה בְּנִטְיִלָתוֹ, כְּגֹן מוֹחוֹ אוֹ לְבוֹ אוֹ בְּנֵי מַעְיו הָרִי
זֶה מַעֲדִידִין עָלָיו שְׁמַת.

טז. עַד אֶחָד שְׁאֵמַר, רְאִיתִיו שְׁמַת בְּמִלְחָמָה, אוֹ בְּמַפְלָת, אוֹ
שֶׁטָּבַע בֵּינָם הַגְּדוֹל וּמַת, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ מִדְּבָרִים שְׂרָכָן לְמִיתָה
אִם אָמַר קְבֵרְתִּיו, נֶאֱמָן; וּתְנַשֵּׂא עַל פִּיו. וְאִם לֹא אָמַר קְבֵרְתִּיו,
לֹא תְנַשֵּׂא; וְאִם נִשְׂאָתָה, לֹא תֵצֵא.

יז. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהָעֵיד לָהּ עַד אֶחָד שֶׁטָּבַע בְּעִלָּהּ בְּמַיִם שְׁאֵין
לָהֶם סוּף, וְלֹא עָלָה, וְאָבַד זָכְרוֹ, וְנִשְׁתַּקַּע שְׁמוֹ הָרִי זֶה לֹא תְנַשֵּׂא
עַל עִדּוֹת זֶה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ; וְאִם נִשְׂאָתָה, לֹא תֵצֵא. וְאֶפְלוּ הִיָּה
הַגּוֹי הוּא שֶׁהִסִּיחַ לְפִי תָּמוֹ וְאֵמַר, טָבַע פְּלוֹנִי בֵּינָם, וְנִשְׂאָתָה עַל

פיו הרי זו לא תצא; וחכם שהורה להשיא אותה, לכתחלה מנדין אותו.

יח. מצאוהו הרוג, או מת אם פדחתו וחטמו ופרצוף פניו קימין, והפירוהו בהן שהוא פלוני מעידין עליו; ואם נטל אחד מאלו אף על פי שיש להם סימנין בגופו ובכליו, ואפלו שומה אין מעידין, שמא אחר הוא. במה דברים אמורים, שראוהו בתוך שלושה ימים אחר הריגתו, או מיתתו; אבל אחר שלושה, אין מעידין עליו, מפני שפרצוף פניו משתנה.

יט. טבע בים, והשליכו הים ליבשה, אפלו אחר כמה ימים אם הפירו פניו וחטמו, מעידין עליו, שאינו משתנה במים, אלא אחר זמן מרבה; ואם שהה ביבשה אחר שהשלך מן הים שעות, ונתפח אין מעידין עליו, שהרי נשתנה.

כ. כשסתכלין בצורתו כדי להכירו להעיד עליו, בודקין אותו ורואין אותו, אפלו בלילה לאור היר, או לאור הלבנה. ראו אחד עומד מרחוק ואומר שהוא פלוני בן פלוני ממקום פלוני, והרי נשכו נחש והרי הוא מת, והלכו ומצאוהו שנשתנה, ולא הפירוהו הרי אלו משיאין את אשתו.

כא. בא אחד ואמר, אמרו לי בית דין, או אנשים, כשתלך למקום פלוני, אמר להם שמת יצחק בן מיכאל, ובא השליח ואמר לנו, והשליח אינו יודע מי הוא זה הואיל ואנו יודעים פלוני הידוע בשם זה, הרי אשתו מתת, ואין אומרים, שמא יצחק בן מיכאל אחר הוא שמת.

כב. יצא ישראל וגוי מעמנו למקום אחד, ובא הגוי והסיח לפי תמו ואמר, איש שיצא עמי מכאן מת משיאין את אשתו, ואף על פי שאין הגוי יודע אותו האיש: והוא שיאמר, קברתיו.

כג. וכן אם יצאו עשרה בני אדם כאחד ממקום למקום, והן אסורין בקלר, או נושאים גמלים, וכיוצא בדברים אלו, והסיח הגוי לפי תמו ואמר, שעשרה אנשים שהלכו ממקום פלוני למקום פלוני, והם נושאים כף וכף, מתו כלם, וקברנום משיאין את נשותיהן.

כד. ישראל שאמר מת איש יהודי עמנו במקום פלוני, כף וכף צורתו, וכף וכף היו סימניו אין אומרים באמדין הדעת, הוא פלוני, עד שיעיד העד שהוא פלוני, ויכיר שמו ושם עירו. אבל אם אמר, אחד יצא עמנו מעיר פלונית ומת מחפשין באותה העיר: אם לא יצא משם אלא הוא, תנשא אשתו.

כה. מצאו כתוב בשטר, מת איש פלוני בן פלוני, או נהרג איש פלוני, ונודע שזה כתב ישראל הרי זו תנשא אשתו; וכן מי שנשתתק, ובדקו אותו בדרך שבדקין לגטין, ונמצאת דעתו מכוננת, וכתב שמת פלוני בן פלוני סומכין על כתיבתו, ותנשא. ואין בודקין עדי אשה בדרישה וחקירה שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר, אלא להקל משום התרת עגנה.

כו. אל יקשה בעיניך שהתירו חכמים הערוה החמורה בעדות אשה, אפלו שפחה, ועד מפי עד, ומפי הפתב, ובלא דרישה וחקירה כמו שבארנו: שלא הקפידה תורה על העדת שני עדים ושאר משפטי העדות, אלא בדבר שאין אתה יכול לעמד

על בריו אלא מפי העדים ובעדותן, כגון שהעידו שזה הרג זה, או הלוה את זה.

כו. אבל דבר שאפשר לעמד על בריו שלא מפי העד הזה, ואין העד יכול להשמיט אם אין הדבר אמת, כגון זה שהעיד שמת פלוני לא הקפידה תורה עליו: שדבר רחוק הוא, שיעיד בו העד בשקר. לפיכך הקילו חכמים בדבר זה, והאמינו בו עד אחד, מפי שפחה, ומן הכתב, ובלא דרישה וחקירה כדי שלא ישארו בנות ישראל עגנות.

הלכות יבום וחליצה

יש בכללן שלוש מצוות שתי מצוות עשה, ואחת מצות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) ליבם; (ב) לחלץ; (ג) שלא תנשא יבמה לאיש זר עד שתסור רשות היבם מעליה. והאשה שהיא ראויה ליבום, נקראת זקוקה ליבם; ורשות היבם, נקראת זיקה. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות יבום וחליצה פרק א

א. מצוות עשה מן התורה, שייבם אדם אשת אחיו מאביו, בין מן הנשואין בין מן הארוסין, אם מת בלא זרע שנאמר "ובן אין-לו . . . יבמה יבא עליה" (דברים כה, ה). ומן התורה, אינו צריך לקדש יבמתו, שזו אשתו היא שהקנו לו מן השמים, אלא יבוא עליה; וכתבתה, על נכסי בעלה שמת.

ב. לא רצה ליבם, או שלא רצת היא הרי זה חולץ לה, ואחר כך תהיה מתרת להנשא לאחר; ומצוות עשה מן התורה, לחלץ אם לא רצה ליבם שנאמר "וחלצה נעלו . . ." (דברים כה, ט). ומצוות יבום, קודמת למצוות חליצה.

ג. זה שנאמר בתורה "ובן אין-לו" (דברים כה, ה) אחד הבן ואחד הבת, או זרע הבן או זרע הבת: הואיל ויש לו זרע מכל מקום, בין מאשה זו בין מאשה אחרת הרי זה פוטר את אשתו מן החליצה, ומן היבום.

ד. אפלו היה לו זרע ממזר, או עובד עבודה זרה הרי זה פוטר את אשתו. אבל בנו מן השפחה, ומן הנכרית אינו פוטר: שזרע הבא מן השפחה, עבדים, והבא מן הגויה, גויים; וכאלו אינם. הרי הוא אומר בשפחה "האשה וילדיה, תהיה לאדניה" (שמות כא, ד), מלמד שולדה כמות; ובגויה הוא אומר "כי-יסיר את-בנה מאחרי" (דברים ז, ד), מסיר אותו מלחשב בקהל. ואף על פי שנשתחרר בנו מן השפחה, או נתגיר בנו מן הגויה הרי הן כשאר הגרים והמשחררין, ואינן פוטרין את אשתו.

ה. הרי שהיה לו בן מן השפחה שלו, ושחררו, ושחררה, ונשאה, ומת בלא זרע הרי זו תתיבם לאחיו, ואף על פי שבנה ממנו קים שכבר שחררו.

ו. מי שמת והניח אשתו מעברת אם הפילה אחר מותו, הרי

זו תתיבם; ואם ילדה ויצא הולד חי לאויר העולם אפלו מת בשעה שנלד הרי אמו פטורה מן החליצה, ומן היבום. אבל מדברי סופרים, עד שיודע בודאי שכלו לו חדשיו, ונלד לתשעה חדשים גמורים. אבל אם לא נודע לכמה נלד אם ששה שלושים יום הרי זה ולד קימה, ופוטר את נשי אביו מן החליצה ומן היבום; ואם מת בתוך השלושים, אפלו ביום השלושים בין שמת מחלי, בין שנפל מן הגג או אכלו ארי הרי זה ספק נפל, ספק בן קימה; ולפיכך אמו חולצת מדברי סופרים, ולא מתיבמת.

ז. מי שיש לו אח מכל מקום אפלו ממזר או עובד עבודה זרה, בין קטן בין גדול משיצא ראשו ורבו לאויר העולם קדם שימות אחיו, הרי זה זוקק את אשתו ליבום. ואם היה לו אח מן השפחה, או מן הנכרית אינו אחיו לדבר מן הדברים, ואינו זוקק את אשתו; ואף על פי שהיתה לידתו בקדשה, הואיל והיתה הורתו שלא בקדשה, אינו אחיו.

ח. אחים מן האם אינן חשובין אחים אלא לאבלות, ולעדות; אבל לענין ירשה, או ליבום וחליצה הרי הן כמי שאינן, שאין אחוה אלא מאב. גרים שנתגירו, ועבדים שנשתחררו אין להן אחוה כלל, והרי הן כזרים זה לזה. ואפלו אחד מהן הורתו שלא בקדשה ולידתו בקדשה, והשני הורתו ולידתו בקדשה הרי הן כזרים; ואפלו תאומים ונלדו בקדשה, אין ביניהן אחוה עד שתהיה הורתן ולידתן בקדשה.

ט. מי שהיו לו נשים רבות, ומת ביאתה או חליצתה שלאחת מהן, פוטר את השאר; ואינו מיבם לשתיים, שנאמר "אשר לא יבנה את-בית אחיו" (דברים כה, ט) בית אחד הוא בונה, ואינו בונה שני בתים. וכן אם היו לו אחים רבים אחד מהן חולץ או מיבם לאחת מן היבמות, ויתרו שאר הצרות.

י. היו ביבמות אלו כשרות לכהנה, ופסולות אם היה מיבם מיבם לאיזו שירצה; ואם היה חולץ יחלץ לפסולה, כדי שלא יפסל את הכשרה לכהנה בחליצה. מתו לו אחין רבים, ונפלו נשותיהן לפניו אם אפשר לו ליבם את כלן, מיבם; ואם לאו, חולץ לכלן, או חולץ למי שירצה מהן ומיבם למי שירצה, אחת מכל בית ובית.

יא. הכונס את יבמתו נאסרו צרותיה עליו, ועל שאר האחין. ואם בא הוא או אחד מאחיו על צרתה, הרי זה עובר בעשה שנאמר "יבמה יבא עליה" (דברים כה, ה), לא עליה ועל צרתה; ולאו הבא מכלל עשה, עשה.

יב. וכן החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה היא וכל צרותיה, על החולץ ועל שאר האחין. וכלן אסורות עליהן מדברי סופרים, כשניות, שמאחר שמת אחיו בלא ולד, נסתלק אסור ערוה מעל כל נשיו; לפיכך תופסין בהן הקדושין, כשניות.

יג. החולץ ליבמתו כשם שהיא אסורה עליו, כך קרובותיה, כגון אמה ובתה; וכן היא אסורה לבנו, ולאחיו. ואפלו שניות שלה אסורות, כגון בת בת בתה; וכן היא אסורה לבן בן בנו. כללו שלדבר, הרי היא כאשתו שגרשה. וכן אם מתה יבמתו ועדין היא זקוקה לו אסור בקרובותיה, כאלו היתה אשתו

ומתה תחתיו. וכל האסורין האלו, מדבריהן. ומתן אדם לשא אחות צרת חלוצתו, ושאר קרובותיה.

יד. אסור ליבם לשא קרובת זקוקתו, כגון אמה או בתה, עד שייבם אחד מאחיו לה, או יחלץ ותסור זיקתו מעליה; וישא אמה או בתה או שאר קרובותיה, אף על פי שהן כלן אסורות על אחיו שחלץ או יבם, כמו שבארנו.

טו. הכונס יבמתו, וגרשה אם רצה להחזיר, יחזיר: מפני שהיא אשתו לכל דבר, ולא נשאר עליה שם אסור מפני אחיו כלל לא מדברי תורה, ולא מדברי סופרים.

טז. כבר בארנו בהלכות אישות שכן תשע שנים ויום אחד, ביאתו ביאה; ודבר זה, הלכה מפני הקבלה. לפיכך יבם קטן שרצה ליבם אשת אחיו אם היה בן תשע שנים ויום אחד, מיבם, אבל אינו חולץ עד שיגדיל ויבדק, שהרי "איש" (דברים כה, ז; דברים כה, ט) כתוב בפרשה לענין חליצה; ואם היה פחות מזה, אין ביאתו ביאה. וביאת בן תשע, אינה קונה קנין גמור; לפיכך אין יבמתו נתרת לזר, עד שיבוא עליה אחר שיגדיל, או עד שתחלץ, כמו שיתבאר.

יז. וכן היבמה הקטנה אם רצה היבם ליבם אותה, מיבם; אבל אינה חולצת, עד שתגדיל ותבדק; ואפלו נבעלה אחר שנים עשרה שנה, אינה חולצת, עד שתבדק, וימצאו בה הסימנין. כשם שאין היבם חולץ, עד שיעשה איש כף היבמה, לא תחלץ עד שתעשה אשה גדולה; ויבם קטן שבא על יבמה קטנה, יגדלו זה עם זה.

יח. היבמה לא תתיבם ולא תחלץ, עד שתמתין תשעים יום, חוץ מיום המיתה, ומיום היבום או יום החליצה כשאר כל הנשים. ומפני מה לא תחלץ בתוך תשעים יום מפני שאינה ראויה ליבום, ונאמר "ואם-לא יחפץ האיש . . ." (דברים כה, ז) "וחליצה נעלו . . ." (דברים כה, ט): בעת שהיא עולה ליבום, עולה לחליצה; וכל זמן שאינה עולה ליבום, אינה עולה לחליצה. ואם יבם אותה או חלץ בתוך השלושה חדשים הואיל ואינה מעברת הרי זו נפטרה, ואינה צריכה כלום.

יט. החולץ ליבמתו, ונמצאת מעברת וילדה אם היה ולד שלקימה, הרי זו כמי שלא נחלצה לו מעולם; ומתרת לכהנה, ומתן בקרובותיה. ואם הפילה, או שלא שהה שלושים יום אחר שנולד חוזר וחולץ לה, הוא או אחד מאחיו: שחליצת המעברת, אינה חליצה; וביאת המעברת, אינה יבום. לפיכך הכונס או החולץ ליבמתו המעברת לא תנשא צרתה, עד שתלד זו, שאין הולד מתיר, עד שיצא לאויר העולם.

כ. הכונס את יבמתו, ונמצאת מעברת מפרישין אותן, וממתינין לה: אם הפילה, יחזר ויקים; ואם ילדה, אפלו מת ביום שנולד הרי זה מוציאה בגט וחולץ לה, ואחר כך תהיה מתרת לאחרים. ואם נתקיים הולד שלושים יום אחר שנולד, הרי זה ולד שלקימה; ואינה צריכה ממנו גט, מפני שהיא ערוה עליו.

כא. ילדה לאחר ששה חדשים משנתיבמה, ולד שלקימה הרי הולד ספק אם בן תשעה לראשון, אם בן שבעה לאחרון;

לְפִיכָךְ יוֹצֵיא בָּגֶט, וְהוֹלֵד כָּשֶׁר. וְאִם בָּא עָלֶיהָ אַחֵר שְׂיִלְדָּה, הַבָּנִים שְׂיִבּוּאוֹ אַחֲרָיו סֶפֶק מִמְּזָרִים.

הַלְבוֹת יָבוּם וְחִלְצָה פָּרָק ב

א. מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שֶׁלֹּא יָבוּא הַיָּבָם עַל יְבֻמָּתוֹ, עַד שְׂיִקְדָּשׁ אוֹתָהּ בַּפָּנִי שְׁנֵי עֲדִים בַּפְּרוּטָה, אוֹ בַשְּׂוֹה פְּרוּטָה; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא מֵאֵמֶר. וְאֵין הַמֵּאֵמֶר קוֹנֶה בִּיבֻמָּה קִנְיָן גָּמוּר, כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאָר; וְהַעוֹשֶׂה מֵאֵמֶר בִּיבֻמָּתוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ לֹא עָשָׂה כָּלוּם, שְׂאִין הָאִשָּׁה מִתְקַדְּשֶׁת אֶלֶּא לְרִצּוֹנָהּ. וְקִטְנָה מִן הָאֲרוּסִין, אֵין עוֹשִׂין בָּהּ מֵאֵמֶר אֶלֶּא מִדַּעַת אָבִיהָ.

ב. וְכִשֶּׁם שֶׁהוּא מְקַדָּשׁ אֶת יְבֻמָּתוֹ, כֵּךְ הוּא מְבָרֵךְ בְּרַכַּת נִשׁוּאִין בַּעֲשָׂרָה; וְכוֹתֵב כְּתֻבָּה, כְּדִין כָּל נוֹשֵׂא אִשָּׁה. וְאִם בָּא עַל יְבֻמָּתוֹ, וְלֹא עָשָׂה מֵאֵמֶר קִנְיָן גָּמוּר, וְאִינוּ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדָּשׁ אַחֵר הַבְּעִילָה; וּמִפֵּיִן אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת, וְכוֹתֵב לָהּ כְּתֻבָּה.

ג. הַבָּא עַל יְבֻמָּתוֹ בֵּין בְּשׁוּגֵג בֵּין בְּמִזִּיד, בֵּין בְּאִנּוּס בֵּין בְּרִצּוֹן, בֵּין שְׁהִיָּה הוּא מִזִּיד וְהִיא שׁוּגֵגָת אוֹ אִנּוּסָה, בֵּין שְׁהִיָּתָה הִיא מִזִּידָה וְהוּא שׁוּגֵג אוֹ אִנּוּס, בֵּין שְׁהִיָּתָה יִשְׁנָה בֵּין שְׁהִיָּתָה עֶרְה, בֵּין שָׁבָא עָלֶיהָ כְּדִרְכָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא כְּדִרְכָּהּ, אַחֵד הַמַּעֲרָה וְאַחֵד הַגּוֹמֵר קִנְיָה.

ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שְׁנִתְּפוֹן לְבַעַל; אֲבָל אִם נָפַל וְנִתְקַע בָּהּ, אוֹ שָׁבָא עָלֶיהָ שְׁכוּר שְׂאִינוּ מִכִּיר כָּלוּם, אוֹ יִשֵּׁן לֹא קִנְיָה. נִתְּפוֹן לְהַטִּיחַ בַּכּוֹתֵל, וְהַטִּיחַ בִּיבֻמָּתוֹ לֹא קִנְיָה; לְהַטִּיחַ בַּבֵּהמָה, וְהַטִּיחַ בִּיבֻמָּתוֹ קִנְיָה, שְׁהָרִי נִתְּפוֹן לְשֵׁם בְּעִילָה מִכָּל מְקוֹם.

ה. יְבֻמָּה שְׁנִתְּיבֻמָּה, וְאֵמֶרָה בְּתוֹךְ שְׁלוֹשִׁים יוֹם, לֹא נִבְעַלְתִּי וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר, בְּעַלְתִּי כּוֹפִין אוֹתוֹ שְׂיַחֲלֵץ לָהּ, הוֹאִיל וְקִדָּם וְגִרְשָׁהּ בָּגֶט; וְאִם עָדִין לֹא גִרַשׁ, כּוֹפִין אוֹתוֹ שְׂיַבְעַל, אוֹ יַחֲלֵץ וַיּוֹצֵיא בָּגֶט.

ו. גִּרְשָׁהּ לְאַחֵר שְׁלוֹשִׁים יוֹם, וְהִיא אוֹמֶרֶת, לֹא נִבְעַלְתִּי מִבְּקָשִׁים מִמֶּנּוּ שְׂיַחֲלֵץ לָהּ; וְאִם הָיָה מוֹדָה שֶׁלֹּא בָּעַל, כּוֹפִין אוֹתוֹ לְחַלֵּץ. הִיא אוֹמֶרֶת, נִבְעַלְתִּי, וְהוּא אוֹמֵר, לֹא בְּעַלְתִּי אֵינָה צָרִיכָה חִלְצָה: שְׂאִין זֶה נֶאֱמָן לְאַסְרָהּ עַל כָּל אָדָם, אַחֵר שְׁכַנְסָהּ.

ז. מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ אַחִים רַבִּים מִצּוּה עַל הַגְּדוֹל לִיבָם אוֹ לְחַלֵּץ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיָה, הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד . . ." (דְּבָרִים כה, ו): מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ שְׂאִינוּ מְדַבֵּר אֶלֶּא בַּבְּכוֹר שְׁלֹא אַחִין, כְּלוּמָר גְּדוֹל הָאֶחָיִן יָקוּם עַל שֵׁם אַחִיו הַמֵּת; וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר "אֲשֶׁר תֵּלֵד" מִשְׁמַעוֹ אֲשֶׁר יִלְדָה הָאֵם, עִם מִשְׁמַע אֲשֶׁר תֵּלֵד הַיְבֻמָּה.

ח. לֹא רָצָה הַגְּדוֹל לִיבָם, מַחֲזִירִין עַל כָּל הָאֶחָיִן; לֹא רָצוּ חוֹזְרִין אֶצֶל הַגְּדוֹל וְאוֹמְרִין לוֹ, עָלֶיךָ מִצּוּה, אוֹ חֲלֵץ אוֹ יָבָם. וְאֵין כּוֹפִין אֶת הַיָּבָם לִיבָם, אֲבָל כּוֹפִין אוֹתוֹ לְחַלֵּץ.

ט. אָמַר הַגְּדוֹל, הַמִּתִּינוּ עַד שְׂיַגְדִּיל הַקָּטָן, אוֹ עַד שְׂיִבּוּא הַהוֹלֵךְ, אוֹ עַד שְׂיִבְרִיא הַחֶרֶשׁ, וְנִמְלָכִין בּוֹ, וְאִם לֹא יִרְצָה, אֲנִי אֵיבָם אוֹ אַחֲלֵץ אֵין שׁוּמְעִין לוֹ; אֶלֶּא אוֹמְרִין לוֹ, עָלֶיךָ מִצּוּה, אוֹ יָבָם אוֹ חֲלֵץ.

י. וכן אם היה הגדול במדינה אחרת אין אחיו הקטן יכול לומר, על אחי הגדול היא המצוה, המתינו לו עד שיבוא; אלא אומרים לזה שהוא כאן, יבם או חלץ.

יא. יבמה הראויה ליבום שלא רצת להתיבם דינה כדין מורדת על בעלה, וכופין את יבמה לחלץ לה; ותצא בלא כתבה. הניח אחיו נשים רבות כל מי שתבע היבם מהן ליבום ולא רצת היא המורדת, וחולץ לה; ותצא בלא כתבה. ושאר צרותיה שלא נתבעו, נוטלות כתבתן כשאר האלמנות.

יב. היו היבמין רבים, ותבע אותה הגדול ליבום, והיא אינה רוצה בו, ורוצה באחיו אין שומעין לה, שמצוה בגדול. אומר הגדול, איני רוצה לא לחלץ ולא ליבם, הרי אחי לפניך, ותבע אותה אחד מן האחין ליבום, והיא אינה רוצה בו, ורצת באח אחר, והוא רוצה בה אין זו מורדת: מאחר שנסתלק הגדול שמצוה בו, הרי כלן ראויין; והואיל והיא רוצה באחד מהן, והוא רוצה בה הרי זו לא מרדה.

יג. ולא עוד, אלא אם היה אחד מהן במדינה אחרת, ואמרה, הריני ממתנת עד שיבוא ויבם אותי, אבל זה איני רוצה בו אין זו מורדת. ואומרים לזה שאינו הגדול שתובע אותה, אם תרצה לחלץ לה ולתן לה כתבתה, חלץ; ואם לאו, הרי רצת שתשב עד שיבוא אחיה הואיל ואין לך דין קדימה עליו.

יד. בא זה שתלתה בו, ולא רצה בה חוזרין אצל זה שתבע אותה ליבום, והיא אינה רוצה בו. ואומרים לה, אין כאן מי שרוצה ליבם אלא זה, ומצות יבום קודמת או תתיבם לו, או תצא בלא כתבה כדין כל מורדת.

טו. כל יבמה שאמרנו שדינה שתחלץ ולא תתיבם הרי זו נוטלת כתבתה, אם יש לה כתבה, כשאר כל האלמנות. וכן אם היה יבמה מפה שחין, או שיש בו שאר מומי אנשים חולץ לה, ונוטלת כתבתה. נלדו בה מומין, כשהיא שומרת יבם נסתחפה שדהו: ואם לא רצה ליבם, יחלץ ויתן כתבה.

טז. יבמה שנדרה הניה מיבמה בחיי בעלה, או שנדרה הניה מפל היהודיים כופין אותו שיחלץ לה, ותטל כתבתה. ואם נדרה לאחר מיתת בעלה, מבקשין ממנו שיחלץ לה; ואם לא רצה, הרי זו מורדת. וכן אם נתכונה בנדרה, אפלו בחיי בעלה, כדי שלא יבם אותה אין כופין אותו לחלץ, אלא אם פן מרדה ותצא בלא כתבה.

יז. יבמה שתבעה היבם לחליצה, והיא אומרת, איני חולצת ולא נוטלת כתבה, אלא אשב בבית בעלי כשאר האלמנות אין שומעין לה: שהרי הקנו אותה לזה מן השמים; ורצה מיבם, רצה חולץ ונותן כתבתה. ולא עוד, אלא אפלו אמרה, אני נזנת משלי, ואשב עגנה כל ימי אין שומעין לה: שהרי היבם אומר לה, כל זמן שאת זקוקה בי, אין נותנין לי אשה; ואפלו היה נשוי, אפשר שישא אשה אחרת, או תהיה לו מריבה בתוך ביתו, מפני היבמה.

יח. יבמה שלא היה לה על בעלה כתבה, מפני שהיתה אסורה עליו, והרי היא מתרת ליבם, כמו שיתבאר אם רצה היבם ליבם, מיבם; ואין לה עליו כתבה, בדרך שלא היה לה על בעלה.

וְדִינָה עִם יְבֻמָּה בְּתוֹסֶסֶת, כִּמּוֹ שֶׁהָיָה עִם בַּעֲלָהּ; אָבֵל אִם לֹא
כָּתַב לָהּ בַּעֲלָהּ כְּתָבָהּ, אוֹ שֶׁמָּכְרָהּ לוֹ כְּתָבָתָהּ, אוֹ מָחְלָה אוֹתָהּ
צָרִיךְ הֵיכֶם לְכַתֵּב לָהּ כְּתָבָהּ, כְּשֶׁאֵר הָאֲלֻמָּנוֹת.

יט. הַיְבֻמָּה קֹדֶם שֶׁיָּבֹוא עָלֶיהָ יְבֻמָּה, אוֹ קֹדֶם שֶׁיִּחְלַץ לָהּ
הָרִי הִיא אֲסוּרָה לְהִנָּשֵׂא לָזֶר, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא-תִהְיֶה אִשְׁתְּ-הַמֵּת
הַחֻצָּה, לְאִישׁ זֶר" (דְּבָרִים כה,ה). וְאִם נִשְׂאָת לְאַחֵר, וּבַעֲלָהּ
לִזְקָה הוּא וְהִיא, וּמוֹצִיָּאה בָּגֵט, וְאֶפְלוּ הָיוּ לָהּ כַּמָּה בָּנִים;
וְנֶאֱסְרָה עָלָיו, וְעַל יְבֻמָּה. וַיְבָרַךְ חוֹלֵץ לָהּ, וְאַחֵר כֶּן תִּהְיֶה
מִתַּרְתּ לְאַחֵרִים.

כ. נִתְקַדְּשָׁה לְאַחֵר, לֹא נֶאֱסְרָה עַל יְבֻמָּה; אֲלֹא נוֹתֵן לָהּ הַזֶּר
שֶׁקִּדְּשָׁהּ בָּט, וַיְבָרַךְ מֵיָּבֶם אוֹ חוֹלֵץ. וְאִם הָיָה יְבֻמָּה כּוֹהֵן,
שֶׁאִינוּ יְכוּלִּים לִשְׂאֵל גְּרוּשָׁה תֵּצֵא מִן הַזֶּר בָּגֵט, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה
הַחֻטָּא נֶשְׁכָּר; וַיִּחְלַץ לָהּ יְבֻמָּה.

כא. חֲזֹר הַזֶּר שֶׁגִּרְשָׁהּ מִן הָאֲרוּסִין, וְנִשְׂאָה אַחֵר שֶׁחָלַץ לָהּ
יְבֻמָּה אֵין מוֹצִיָּאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ. אָבֵל אִם גִּרְשָׁהּ מִן הַנִּשְׂוֹאִין,
וְחֲזֹר וְנִשְׂאָה אַחֵר שֶׁחָלַצהּ מוֹצִיָּאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ: מִפְּנֵי שֶׁהִיא
דּוּמָה לְאִשְׁתְּ אִישׁ שֶׁנִּשְׂאָת, וְכֹא בַּעֲלָהּ, שֶׁהִיא אֲסוּרָה עַל זֶה
וְעַל זֶה, כִּמּוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ. וְהַיְבֻמָּה שֶׁזֵּנֶת, וְהִיא זְקוּקָה לֹא נֶאֱסְרָה
עַל יְבֻמָּה; אֲלֹא רָצָה חוֹלֵץ, רָצָה מֵיָּבֶם.

כב. כָּל יְבֻמָּה שֶׁהִיא סֶפֶק מִדְּבָרֵיהֶם אִם יֵשׁ עָלֶיהָ זִיקַת יָבֶם, אוֹ
אֵין עָלֶיהָ זִיקַת יָבֶם כְּגוֹן יְבֻמָּה שֶׁיִּלְדָּה וְלֹד שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו
וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁלוֹשִׁים יוֹם, שֶׁדִּינָהּ שֶׁתִּחְלַץ מִסֶּפֶק מִדְּבָרֵיהֶם
כִּמּוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ אִם הָלָכָה וְנִתְקַדְּשָׁה לְאַחֵר קֹדֶם חֲלִיצָהּ, חוֹלֵץ
לָהּ יְבֻמָּה וְתִשָּׁב עִם בַּעֲלָהּ; וְאִם נִתְקַדְּשָׁה לְכוֹהֵן שֶׁהוּא אֲסוּר
בְּחֻלּוּצָהּ, אֵינוּ חוֹלֵץ לָהּ, שֶׁאֵין אוֹסְרִין עַל זֶה אִשְׁתּוֹ, מִסֶּפֶק
דְּבָרֵיהֶם. גִּרְשָׁהּ הַכּוֹהֵן, אוֹ מֵת הָרִי זֶה חוֹלֵצָתָהּ, וְאַחֵר כֶּן תִּנָּשֵׂא
לְאַחֵרִים לְכַתְּחָלָהּ.